

TILTAKSSTRATEGI FOR
SPESIELLE MILJØTILTAK I JORDBRUKET (SMIL)
NÆRINGS- OG MILJØTILTAK I SKOGBRUKET (NMSK)
TILTAK I BEITEOMRÅDER
2024–2027

Hamar kommune

Løten kommune

Stange kommune

Hedmarken landbrukskontor

Sammendrag

Hedmarken landbrukskontor har utarbeidet felles tiltaksstrategier for bruken av tilskuddsmidler knyttet til ordningene SMIL, NMSK og tiltak i beiteområder for kommunene Hamar, Løten og Stange. For å sikre oss bred forankring og gode innspill, har lokale faglag, allmenninger, Stange landbruksråd, kontaktutvalget for skogbruk, miljøledere og kulturmedarbeidere i kommunene hatt mulighet til å komme med innspill.

Det er et ønske at strategiene skal favne mange interesser. Midlene avsettes i forbindelse med jordbruksoppgjøret og det skal derfor vurderes hvilke konsekvenser et prosjekt har for landbruket som helhet, og eventuelt for den enkelte landbruker spesielt. Tiltak som bidrar til måloppnåelsen knyttet til det som er intensjonen med SMIL, NMSK og tiltak i beiteområder, og som er i tråd med vilkårene i forskriftene, vil kunne støttes med midler. Dette kan innebære at tiltak som ikke er nevnt her, men som er relevante vil kunne gis tilskudd.

Tabellen nedenfor viser en oppstilling av hovedpunktene i tiltaksstrategiene.

Tiltaksområde	Hovedmål	Delmål
Avrenning	Bidra til å redusere erosjon og avrenning til vassdrag.	Støtte flom- og erosjonsdempende tiltak.
Utslipp til luft	Redusere utslipp av ammoniakk fra jordbruket.	Utstyre gjødsellagre med toppdekke.
Biologisk mangfold	Legge til rette for bevaring av biologisk mangfold i kulturlandskapet.	Opprettholde beite- og slåttemark, vegetasjonsbelter og kantsoner. Etablering av dammer.
Gammel kulturmark	Ivareta Hamar, Løten og Stanges kulturlandskap og særpreg, med vekt på aktiv og klimavennlig drift, biologisk mangfold og variasjon, historisk dybde og tilgjengelighet for allmennheten.	Opprettholde beitebruken.
Kulturminner og kulturmiljøer	Ivareta utvalgte bygninger og bygningselementer knyttet til kulturlandskapet, samt gårdshager og gårdsalleer.	Utstyre verneverdige bygninger med tette tak, takrenner og nedløp. Ivareta Hedmarkens særegne klokkeårn.
Friluftsliv og tilgjengelighet	Bedre allmennhetens tilgang til jordbrukslandskapet.	
Planlegging og tilrettelegging	Bidra til målrettet bruk av SMIL-midler.	Få fram gode prosjekter med helhetlig innsats.
Skogkulturtiltak	Bidra til en optimal skogproduksjon.	Øke skogkulturaktivitet og økt CO ₂ -binding.
Skogsvegtiltak	Utvikle et optimalt skogsvegnett for effektiv transport i skogbruket.	Prioritere ombygging av hovedveger og bruer.
Beiteområder	Legge til rette for best mulig utnyttelse av beite i utmark, redusere tap av dyr på utmarksbeite og fremme fellestiltak i beiteområdene.	Prioritere elektronisk overvåkning.

Innhold

Sammendrag	2
Administrasjon	3
Innledning.....	4
Formål.....	4
Resultater fra forrige planperiode.....	5
SMIL.....	5
NMSK og vegbygging	5
Tiltak i beiteområder	6
Utfordringer og forutsetninger	7
SMIL.....	8
Målsetting og prioritering	8
Saksbehandling.....	11
NMSK.....	13
Målsetting og prioritering	13
Saksbehandling.....	14
Tilskudd i beiteområder	16
Målsetting og prioritering	16
Vedlegg 1 – Lenker	18

Administrasjon

Vedtaksmyndighet følger av samarbeidsavtalen for Hamar, Løten og oppdatert 24.5.23 om felles landbrukskontor.

Innledning

Hedmarken landbrukskontor har ansvaret for å koordinere arbeidet med å utarbeide tiltaksstrategiene for ordningene spesielle miljøtiltak i jordbruket (heretter kalt SMIL), nærings- og miljøtiltak i skogbruket (heretter kalt NMSK) og tiltak i beiteområder.

Fra og med 1.1.2004 fikk kommunen vedtaksmyndighet for SMIL og NMSK og har siden 2005 utarbeidet kommunale strategiplaner for bruken av midlene. Fra og med 1.1.2020 fikk kommunen også vedtaksmyndighet vedrørende bygging av skogsbilveger og tilskudd til tiltak i beiteområder.

Strategiplanen legger til grunn føringene fra *Tiltaksplan for jordbruket i Innlandet 2022-2024* og *Tiltaksplan for skog- og tresektoren i Innlandet 2022-2025*. Disse er igjen bygget på *Bioøkonomistrategien for Innlandet 2017-2024*. Tiltaksstrategiene for jordbruket og skogbruket i Innlandet vil være en del av rammeverket når de kommunale tiltaksstrategiene for SMIL, NMSK og tiltak i beiteområder skal revideres.

Tiltaksstrategiene skal sees i sammenheng med kommunenes samlede miljøinnsats på landbruksområdet. Kommunale planer og kartlagte naturverdier i kommunen, samt de prioriteringer og føringer som ligger i nasjonale og regionale miljøprogram er et viktig grunnlag. I våre tre kommuner er det i løpet av de siste årene blitt utarbeidet kommunale klima- og energiplaner, hvor landbrukskontoret har vært en vesentlig bidragsyter.

I arbeidet med strategiplanen har det fra første planperiode i 2010-2013 vært en forutsetning

at skal utarbeides felles strategi for de tre kommunene Hamar, Løten og Stange.

Det har vært et viktig utgangspunkt at prosessen skal være godt forankret i næringa lokalt. Landbrukskontoret ser også nytten av at strategiplanen har en politisk forankring. Tiltaksstrategiene vil være et naturlig kontaktpunkt mot politikerne i kommunene for å rette oppmerksomheten på landbrukstemaer lokalt.

Formål

Formålet med tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL) er å fremme natur- og kulturminneverdiene i jordbrukets kulturlandskap og redusere forurensningen fra jordbruket, utover det som kan forventes gjennom vanlig jordbruksdrift. Prosjektene og tiltakene skal prioriteres ut fra lokale målsettinger og strategier.

Formålet med tilskudd til nærings- og miljøtiltak i skogbruket er at det ut fra regionale og lokale prioriteringer blir stimulert til økt verdiskaping i skogbruket, samtidig som miljøverdier knyttet til biologisk mangfold, landskap, friluftsliv og kulturminner i skogen blir ivaretatt og videreutviklet.

Formålet med tilskudd til tiltak i beiteområder er å legge til rette for best mulig utnyttelse av beite i utmark, redusere tap av dyr på utmarksbeite og fremme fellestiltak i beiteområdene.

Resultater fra forrige planperiode

Forrige strategiplan gjaldt for perioden 2020 – 2023. Antall søknader og tildelte midler innenfor de ulike ordningene er omtalt i landbrukskontorets årsrapport det enkelte år.

SMIL

Tabell 1 viser en oversikt over antall SMIL-søknader og størrelsen på tildelte midler det enkelte år i forrige tiltaksplanperiode. Det største antall søknader og størst andel tildelte midler er knyttet til hydrotekniske miljøtiltak og verneverdige bygninger.

Tabell 1 SMIL				
	2020	2021	2022	2023
	Ant. / Beløp	Ant. / Beløp	Ant. / Beløp	Ant. / Beløp
Hamar	4 / 144 900	8 / 377 800	5 / 703 000	5 / 410 900
Løten	10 / 770 700	11 / 617 300	7 / 403 000	9 / 312 700
Stange	29 / 2 004 200	24 / 1 707 900	19 / 1 869 000	24 / 1 256 800
Totalt	43 / 2 919 800	43 / 2 703 000	31 / 2 975 000	38 / 1 980 400

NMSK og vegbygging

Tabell 2 viser en oversikt over antall NMSK-søknader og størrelsen på tildelte midler det enkelte år i forrige tiltaksplanperiode. I denne perioden ble det prioritert å gi støtte til skogkulturtiltakene markberedning, ungskogpleie og ugressrydding i plantefelt.

Tabell 2 NMSK				
	2020 *	2021*	2022	2023
	Ant. / Beløp	Ant. / Beløp	Ant. / Beløp	Ant. / Beløp
Hamar	72 / 467 300	61 / 367 700	45 / 371 000	35 / 227 700
Løten	47 / 383 800	62 / 764 700	49 / 665 000	22 / 222 800
Stange	132 / 871 400	127 / 960 200	99 / 1 229 000	63 / 745 000
Totalt	251 / 1 722 500	250 / 2 092 600	193 / 2 265 000	120 / 1 195 500

*På grunn av bekymringer rundt arbeidskraft i skogbruket våren 2020 ble det besluttet fra nasjonalt hold at det skulle opprettes en støtteordning til planting av skog der skogeier selv utførte jobben. Ordningen skulle dekkes opp av ordinær NMSK-ramme. Ordningen ble videreført i 2021. Det ekstraordinære plantetilskuddet ga en utbetaling på kr 198 000 i 2020 og kr 590 000 i 2021 i våre tre kommuner.

Tabell 3 viser en oversikt over antall vegbyggingssøknader og størrelsen på tildelte midler det enkelte år i forrige tiltaksplanperiode. I denne perioden er det innvilget tilskudd til både ombygging av eldre veganlegg og til nye veger.

Tabell 3 Søknader om veibygging				
	2020	2021	2022	2023
	Ant. / Beløp	Ant. / Beløp	Ant. / Beløp	Ant. / Beløp
Hamar	4 / 210 500	1 / 1 000 000	1 / 239 000	1 / 1 305 000
Løten	2 / 225 000	7 / 1 116 000	3 / 1 129 000	1 / 1 206 990
Stange	9 / 776 200	5 / 1 281 000	5 / 1 691 000	3 / 1 191 500
Totalt	15 / 1 211 700	13 / 3 397 000	9 / 3 059 000	5 / 3 703 490

Tiltak i beiteområder

Tabell 4 viser en oversikt over antall søknader om tilskudd til tiltak i beiteområder og størrelsen på tildelte midler det enkelte år i forrige tiltaksplanperiode. I denne perioden har det blitt gitt støtte til sperregjerder, samleleve for storfe og elektronisk overvåkingsutstyr.

Tabell 4	Tilskudd til tiltak i beiteområder			
	2020	2021	2022	2023
	Ant. / Beløp	Ant. / Beløp	Ant. / Beløp	Ant. / Beløp
Hamar og Løten**	2 / 120 000	2 / 125 000	3 / 44 000	8 / 190 000
Stange	1 / 5 000	0 / 0	3 / 83 000	0 / 0
Totalt	3 / 125 000	2 / 125 000	6 / 127 000	8 / 190 000

** Hamar og Løten har ett felles utmarksbeitelag.

Øverst: Restaurering av stabbur på Røhne Nedre.
Nederst: Etablering av dam i Vallset.
Høyre: Opprydding av samleleve i Romedal almenning.

Utfordringer og forutsetninger

Hamar, Løten og Stange har ca. 2000 landbrukseiendommer av varierende størrelse. Det er mange som ikke driver eiendommen aktivt, og har leid bort dyrka marka. Det er til sammen i underkant av 200 000 dekar dyrka mark i kommunene, som drives av ca. 500 aktive bønder. I tillegg til 194 186 dekar jordbruksareal, er det 901 047 dekar produktiv skog i kommunene. Dette utgjør til sammen nesten 80 % av kommunenes totale landareal.

Det er en forutsetning for å kunne ivareta kulturlandskapet at det drives en aktiv jordbruksproduksjon. For Hamar, Løten og Stange kommune foregår produksjonen i bynære strøk, noe som kan by på utfordringer for den tradisjonelle landbruksdrifta, og ikke minst for arealforvaltningen. Landbruket står primært for matproduksjon og skogsråstoff, men som utgangspunkt for kulturlandskapet gir landbruket også arena for rekreasjon og folkehelse. Landbruket er dermed en forutsetning for attraktive bomiljøer og er viktig for Innlandets reiseliv.

Samferdsel og jordvern er utfordrende i alle de tre kommunene. Både E6, rv. 3/25 og jernbanen går gjennom kommunene og utbedring og utvidelse av disse har og vil fortsette å gjøre innhogg i landbruksarealene. Dette fører til at produksjonsarealer forsvinner, men gir også en forringelse av kulturlandskapet. Arealplaner i kommunene utfordrer også arealene med mer bolig- og næringsutbygging. Endringene i vær og klima, med større nedbørsmengder over kortere tidsrom, vil påvirke behovet for drenering av jordbruksarealer i kommunene.

Spesielt for våre kommuner er almenningene og den ressursen som ligger der. For egen næringsutøvelse vil NMSK-midlene være et viktig bidrag for fortsatt høy aktivitet på skogkultursektoren, og bidra til økt virkesproduksjon og CO₂-binding. Dette er spesielt viktig fordi skogfond med skattefordel ikke er en ordning allmenningene kan benytte seg av,

slik skattereglene er i dag. Almenningene har gode ytelser for de bruksberettigede og er en viktig ressurs gjennom setring og utmarksbeite. Mulighetene for jakt, fisk og generelt friluftsliv og rekreasjon gjør almenningene til en viktig arena for både innen- og utenbygdsboende.

For skogbruket er den største utfordringen å få en rask og god etablering av ny foryngelse etter hogst. Særlig på de beste bonitetene er det viktig å redusere konkurrerende vegetasjon og skader fra snutebiller. Videre god oppfølging med ungskogpleie vil sikre god kvalitet, optimalisere skogproduksjonen og karbonlagring i trevirke.

Allmenningene har vært, og er, en viktig ressurs for det tradisjonelle landbruket gjennom setring og utmarksbeite, og for allmenningen som utfartsområde. Det er også mange som ikke er fastboende i området, som benytter seg av mulighetene i allmenningene. Dette vises blant annet ved at det er mange utenbygdsfolk som har festet hytter her.

I Løiten Almenning og Vang Almenning er det tidligere utarbeidet en beitebruksplan der man blant annet har tiltak for å hindre gjengroing og forsøke å bøte på de problemer beitebrukerne støter på relatert til rovdyr. I Romedal og Stange allmenninger ble ny beitebruksplan ferdig utarbeidet i 2021.

Husdyrhold er viktig i de tre kommunene, og bruk av utmarka som beite i sommerhalvåret er en viktig del av fôrgrunnlaget for mange med grovfôretende dyr. Det slippes rundt 1700 storfe og 6700 småfe på utmarksbeite hvert år. De siste årene er antall dyr på utmarksbeite redusert, både på grunn av driftsendringer og lavere forbruk av rødt kjøtt, men spesielt har rovdyrsituasjonen påvirket antall dyr på utmark. Færre beitedyr vil gi et mindre beitetrykk som igjen kan føre til gjengroing og dermed en redusert kvalitet på kulturlandskapet. Det er også en dårlig utnyttelse av en betydelig fôrressurs for husdyrproducentene.

SMIL

Målsetting og prioritering

Tildeling av tilskudd styres gjennom Forskrift om tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket, fastsatt av Landbruksdepartementet (nå Landbruks- og matdepartementet) 4. februar 2004.

Avrenning

- Støtte flom- og erosjonsdempende tiltak.

Det moderne landbruket med mye åpenåker og store rasjonelle enheter har ført med seg store miljøutfordringer i vårt område. Med hjelp av statlige virkemidler ble mange mindre bekker lukket i tidsrommet 1960 – 1980. Mange av disse er blitt fornyet med større dimensjoner og bedre dybde, såkalte hydrotekniske miljøtiltak. Vi opplever fortsatt at det er behov for utbedringer av disse rørledningene.

På grunn av klimaendringene opplever vi større nedbørintensitet, og vi ser at avrenning av overflatevann skaper store utfordringer med tanke på erosjon. Vi opplever at det er behov for flom- og erosjonsdempende tiltak, samt sikring av elve- og bekkekanter.

Viktige tiltak er derfor:

- Oppdimensjonering og senkning eller utbedring av eksisterende avløpsledninger for overflatevann. Senkning er ofte viktig for å gi nok dybde til videre drenering.
- Graving av åpne avløp til erstatning for eldre lukka avløp for overflatevann/ bekker med behov for utbedring.
- Avskjæringsgrøfter, nedløpsanlegg til lukket system, og inntak av overflatevann.
- Sikring av elve- og bekkekanter, anlegg av flom- og erosjonsdempende tiltak.
- Etablering av fangdammer som økologisk rensiltak.
- Anlegg av biobed til oppsamling av rester av plantevernmiddel.

Vanlig drenering av jordbruksareal er et viktig klimatiltak som har en egen tilskuddsordning, og kommer derfor ikke inn under denne

ordningen. I tilfeller hvor vi ser at nødvendige dreneringstiltak forutsetter kostbare uttrekksledninger for å oppnå god dybde og lang levetid, vurderes det å gi støtte med SMIL-midler.

Ellers vil ordinære avløp fra drenerings-systemer ikke komme inn under ordningen. Tiltaket skal ha en erosjonsdempende effekt for å være berettiget tilskudd, men forebyggende tiltak vil også bli vurdert. Søknader som innebærer positive tilleggseffekter oppstrøms/ nedstrøms vil i utgangspunktet bli prioritert.

Utslipp til luft

- Utstyre gjødsellagre med toppdekke.

SMIL-ordningen åpner for tilskudd til dekke over eksisterende gjødsellager. Tiltak for å redusere klimagassutslipp fra jordbruket er sterkt prioritert i årets jordbruksforhandlinger (2023), og tette tak over eksisterende utvendige gjødsellager er nevnt som et viktig tiltak gjennom SMIL-ordningen for å redusere klimabelastningen fra jordbruket. I vår region er dette svært aktuelt og noe vi gir SMIL-tilskudd til.

Biologisk mangfold

- Opprettholde beite- og slåttemark, vegetasjonsbelter og kantsoner.
- Etablering av dammer.

Regionalt miljøprogram for jordbruket i Innlandet 2023 – 2026 har et mål om å ivareta utvalgte og trua naturtyper og biologisk verdifulle arealer i jordbruket. Derfor skal tiltak som ivaretar og utvikler biologisk mangfold i jordbrukets kulturlandskap vektlegges. Det er i tillegg en nasjonal føring om å prioritere trua natur og ville pollinerende insekter i SMIL-ordningen.

Gammel kulturmark som er høstet ved beiting i lang tid har ofte en vegetasjon som inneholder verdifulle planter og mulige rødlistearter. Spesielt gammel vegetasjon på kalkrygger, slik som i Ottestad, er kjent for å være viktige med

tanke på det biologiske mangfoldet. En del beiteområder er kartlagt og klassifisert som spesielt verdifulle både regionalt og nasjonalt. Det kan gis tilskudd gjennom SMIL til reetablering og restaurering av slike områder. Ved årlig skjøtsel gis det tilskudd gjennom RMP-ordningen. De beitene som ikke er klassifisert som spesielt verdifulle kan likevel gis tilskudd gjennom SMIL-ordningen.

Etablering av dammer i kulturlandskapet sees som et viktig tiltak både for å opprettholde, men også utvikle det biologiske mangfoldet. Istandsetting og vedlikehold av eksisterende dammer vil bli prioritert. Det settes som et krav at tiltaket blir gjort i samarbeid med Våtmarksgruppa i Birdlife Norge. Det gis i utgangspunktet ikke tilskudd til vatningsdammer. Tilskudd til skjøtsel/ vedlikehold av fangdammer kan gis gjennom regionalt miljøprogram (RMP).

Tilskudd til å etablere vegetasjonssoner for pollinerende insekter på fulldyrka jord gis gjennom RMP-ordningen. For ikke å legge beslag på fulldyrka jord, vil SMIL prioritere tiltak som tilrettelegger for pollinerende insekter i kantsoner, gamle beiter og andre restarealer.

Et annet tiltak det kan gis SMIL-tilskudd til er miljøplanting som bl.a. kan være klimaplanting og leplanting, det vil si etablering av varig vegetasjon som le for å beskytte jordbruksområder og for å bedre miljøet for planter og dyr. Slike tiltak vil også gi visuelle elementer i kulturlandskapet. Det er i tillegg aktuelt med tilplanting av kantvegetasjon, busker og trær, langs bekker og elver blant annet for å stabilisere kanter m.m. Bekjempelse av skadelige fremmede arter faller innunder ordningen, men vil ikke bli prioritert om det finnes andre relevante tilskuddsordninger.

Som et generelt mål ønsker Hedmarken landbrukskontor å gi støtte til kulturlandskapstiltak som gjennom istandsetting, skjøtsel og vedlikehold ivaretar natur- og

kulturminneverdiene i jordbrukets kulturlandskap.

Gammel kulturmark

- Opprettholde beitebruk.

En av SMIL-ordningens hovedmål lokalt er å ivareta Hamar, Løten og Stanges kulturlandskap og særpreg, med vekt på aktiv og klimavennlig drift, biologisk mangfold og variasjon, historisk dybde og tilgjengelighet for allmennheten.

Gjengroing av gammel kulturmark som innmarksbeiter/ havnehager/ slåttemark/ setervoller er en utfordring fordi det blir færre enheter med beitende husdyr. På mange av disse arealene vil dette gi mindre beitetrykk som på sikt vil føre til at denne arealtypen vil reduseres. Bevaring av denne arealtypen blir høyt prioritert. Dersom det ytes SMIL-midler til istandsetting av gammel beitemark, vil det stilles krav om at arealene beites i minst ti år etter at omsøkte prosjekt er fullført og tilskudd utbetalt.

Det gis ikke støtte til nyetablering av beiter, dvs. der hvor arealtypen opprinnelig er gammel, etablert skog. Dersom arealet tidligere har vært beitemark, f.eks. for mindre enn 30 – 40 år siden (jf. eldre flybilder), vil det kunne gis tilskudd til inngjerding. Dette fordi på slik mark er mulig å få etablert og gjenskapt et godt beite innen relativt kort tid. Søknader som gjelder inngjerding av fulldyrka eng til slått og beite gis ikke tilskudd.

Når det gjelder hva slags gjerder man kan få støtte til, er kravet at gjerdet skal være permanent. Skigard vil kunne støttes dersom slikt gjerde vil bidra til å løfte opplevelsen av et helhetlig kulturlandskap og kulturmiljø. For eksempel vil det være mulig å få støtte til skigard langs en seterveg eller rundt selve seterbebyggelsen. En gjerdetrasé som blir mindre synlig vil bli vurdert annerledes.

Kulturminner og kulturmiljøer

- Utstyre verneverdige bygninger med tette tak, takrenner og nedløp.
- Ivareta Hedmarkens særegne klokketårn.

Det finnes mange automatisk fredete kulturminner, som gravhauger, i de tre kommunene. Det kan gis SMIL-tilskudd til skjøtsel, vedlikehold og istandsetting etter kulturminnefaglige retningslinjer.

Andre ikke-fredete kulturminner, som gamle gårdsalléer og gårdshager, er det også flere av i kommunene. Dette er også tiltak som faller innunder SMIL-ordningen. Til gårdsalléer kan det gis tilskudd både til total fornyelse og delvis restaurering.

Nyere tids kulturminner slik som bygninger som ikke lengre er i bruk, gamle boplasser, steingjerder, rydningsrøyser, setrer og andre elementer knyttet til spor etter eldre driftsformer, er viktig å ta vare på. Ikke bare som en del av kulturlandskapet, men også med tanke på formidling og kunnskapsoverføring til nye generasjoner. Alt skal ikke tas vare på for enhver pris, men det som særpreger landbruket på Hedmarken er det spesielt viktig å ta vare på. Dette gjelder for eksempel stabbur med klokketårn, bryggerhus og skogssetre. På Hedmarken har vi gårdsklokker og klokketårn som er viktige markører i kulturlandskapet. Innlandet fylkeskommunen og Fylkesmannen (nå Statsforvalteren) gjennomførte i 2014 – 2018 et registreringsprosjekt av slike klokker. På bakgrunn av dette arbeidet vil restaurering og reparasjoner av disse bli prioritert høyt. Det er viktig å benytte den kompetansen som finnes, slik at ting restaureres/settes i stand i tråd med antikvariske prinsipper.

I de årene hvor søknadsmengden er stor og midlene ikke strekker til, kan det være aktuelt å gi tilskudd til kun deler av et prosjekt. Det vil da være tak, takrenner og nedløp som vil være det viktigste.

På generelt grunnlag vil det ikke kunne gis støtte til bolighus, men dersom huset har en

helt spesiell tidstypisk arkitektur, eller er klassifisert som spesielt interessant eller verneverdig av antikvariske myndigheter, vil tilskudd kunne bli vurdert.

Ved vurdering og prioritering av tiltak som berører verneverdige bygninger spesielt, søkes det faglig bistand hos fylkeskommunens antikvarer.

Friluftsliv og tilgjengelighet

- Bedre allmennhetens tilgang til jordbrukslandskapet.

Det kan gis tilskudd til tiltak som tilrettelegger for bedre tilgjengelighet og opplevelser i landskapet, og som holder verdifulle områder åpne. Det er ønskelig å øke muligheten for rekreasjon og friluftsliv i jordbrukets kulturlandskap gjennom å legge til rette for opplevelser og ferdsel til fots. Det kan gis tilskudd til sammenhengende sti- og turveinett i tilknytning til veier i landskapet, viktige linjedrag i landskapet og forenkling av adkomsten til utmark og strandsoner.

Tiltak som tilrettelegger for ferdsel, bør i prinsippet ikke omfatte turveier og stier i skog og utmark. Når slike turveier og stier må gå via skog- og utmarksområder for å oppnå gode helhetsløsninger, kan det imidlertid være aktuelt at veier og stier i utmark også inkluderes i tiltaket som det gis tilskudd til.

Aktuelle tiltak kan være knyttet til etablering, utbedring, rydding og vedlikehold av stier og turveier i jordbruksområder og tiltak for å sikre tilgjengelighet til kulturminner og kulturmiljøer for allmennheten, dersom dette er ønskelig. Tilskuddet kan gis til investering i adkomst, porter, gjerdeklyv og annen tilrettelegging. Andre aktuelle tiltak er merking av ferdselsårer og utarbeidelse av enkel informasjon. I tillegg kan det være aktuelt at grunnlaget for tilskuddet inkluderer kompensasjon for vesentlig ulempe forbundet med allmenn ferdsel, for eksempel avlingstap.

Planlegging og tilrettelegging

- Få fram gode prosjekter med helhetlig innsats.

Dette gjelder større, helhetlige prosjekter som trenger støtte og starthjelp i forbindelse med det forarbeid det kan være behov for ved slike prosjekter, nettopp for å komme frem til gode og konkrete tiltak. Tiltak som er støttet med tilretteleggings- og planleggingsmidler vil prioriteres høyt når de blir omsøkt.

Saksbehandling

Ved behandling av søknadene er kommunetilørighet ikke et tildelingskriterium. I denne sammenheng blir alle søknader fra de tre kommunene vurdert samlet ut fra formålet med ordningen.

Søknadsfrist

Ny søknadsfrist for SMIL for kommende fireårsperiode er 1.mars. Denne søknadsfristen er felles med Ringsaker kommune. Mange ønsker å komme tidlig i gang med prosjektene, og vi ser derfor at det er fornuftig å ha søknadsfristen tidligere på året.

Om ikke alle midlene i ordningene er fordelt knyttet til innkomne søknader ved søknadsfristens utløp, behandles søknader fortløpende ut året.

Søknaden

Søknaden sendes inn digitalt med innlogging via ID-porten i Altinn.

All nødvendig informasjon skal legges ved søknaden. Dette kan være kostnadsoverslag, fotografier, kart med inntegning av område(ne), underskrevet avtale med aktuelle grunneier(e), uttalelser etc. Hva som er nødvendig informasjon, varierer fra søknad til søknad.

Etter at søknaden er innkommet skal søker i løpet av tre uker ha et foreløpig svar om forventet saksbehandlingstid.

Alle tiltak det søkes tilskudd for, skal befares i forbindelse med behandling av søknaden.

Dersom landbrukskontoret finner det nødvendig kan vi be om at andre med fagkompetanse skal delta på slik befarings- og gi en uttalelse.

Tilskuddssatser

Forskriften for SMIL-ordningen gir rom for å gi tilskudd inntil 70 % av godkjent kostnadsoverslag (inntil 100 % for planleggings- og tilretteleggingsprosjekter og særskilte tiltak for å ivareta biologisk mangfold). Graden av egen nytte og samfunnsnytte skal gjenspeiles i tilskuddssatsen. Fellestiltak og allmennyttige tiltak som berører større områder og krever samarbeid mellom flere grunneiere er svært positivt og prioriteres høyt.

Forventa tilskuddssatser:	
Avrenning	40 %
Utslipp til luft	40 %
Biologisk mangfold	70 %
Gammel kulturmark	30 %
Kulturminner og miljøer	50 %
Bygninger	40 %
Friluftsliv og tilgjengelighet	50 %
Planlegging og tilrettelegging	70 %

Hedmarken landbrukskontor tar forbehold om justeringer i forhold til størrelsen på tildelte midler og antall søknader. Videre vil det gjøres innbyrdes prioriteringer innenfor de ulike grupperingene, der kvaliteten og verdien av tiltaket vurderes. Det kan derfor gis ulik tilskuddssats for tiltak innen samme tema.

Arbeidsfrist

Arbeidsfristen settes til tre år etter innvilget tilskudd. Det vil være mulig å søke om utsettelse på arbeidsfristen i ytterligere to år. Dersom tiltaket ikke er gjennomført innen fem år, vil tilskuddet inndras.

Dersom tiltaket ikke er påbegynt etter tre år, kan kommunen vurdere inndragning av hele tilskuddet. Det kan da være aktuelt å søke på tiltaket på nytt.

Utbetaling av innvilget tilskudd

Innvilget tilskudd utbetales etter skriftlig anmodning fra tilskuddsmottaker og når

prosjektet eller tiltaket har fått godkjent sluttregnskapet. Dersom samlet tilskudd er på mer enn kr 10 000 kan det foretas delutbetalinger på bakgrunn av godkjent dokumentasjon etter hvert som prosjektet eller tiltaket utføres. Minst 25 % av tilskuddet holdes tilbake inntil arbeidet er fullført, sluttregnskap er godkjent og tiltaket er sluttbefart.

Vilkår

Tilskuddet kan innvilges til foretak der det foregår en tilskuddsberettiget produksjon på landbrukseiendommen, og der vilkårene under er oppfylt:

- Må disponere husdyr eller areal og drive aktivt
- Må drive vanlig jordbruksproduksjon på én eller flere landbrukseiendommer
- Må følge gjeldende miljøkrav

Så lenge disse vilkårene er oppfylt er det ikke noe krav om at søker, eller leietaker i de tilfellene der eier har leid bort arealet, mottar produksjonstilskudd eller avløsertilskudd.

Andre aktuelle vilkår er:

- Ved fellestiltak skal det foreligge underskrift fra alle deltagere i prosjektet. Samt skriftlig avtale på hvem som skal stå for vedlikehold, samt hvordan og når dette skal utføres.
- Alle tiltak som gis tilskudd skal vedlikeholdes i minst ti år fra det er gjennomført.
- Alle tiltak som innebærer istandsetting og vedlikehold av bygninger skal utføres etter antikvariske prinsipper.
- Tiltak der det er naturlig, slik som ved etablering av dammer, innhentes innspill fra Våtmarksgruppa i Birdlife Norge lokalt.
- I forbindelse med tilskudd til istandsetting av gammel kulturmark/ beite skal området vedlikeholdes med tilstrekkelig beitetrykk i minst ti år. Dersom tiltakshaver avslutter sitt dyrehold eller av andre grunner ikke skal benytte området som beite selv i løpet av denne perioden, må det fremlegges leiekontrakt for arealet eller på annen

måte sannsynliggjøre overfor landbrukskontoret at området skal beites.

- Landbrukskontoret kan utover dette sette de vilkår som er nødvendig for måloppnåelsen i hver enkelt sak.

NMSK

Målsetting og prioritering

Tildeling av tilskudd styres gjennom forskrift om tilskudd til nærings- og miljøtiltak i skogbruket, fastsatt av Landbruks- og matdepartementet 4. februar 2004 (NMSK-forskriften).

NMSK-forskriften inneholder flere ordninger, og av disse har kommunen vedtaksmyndighet på tilskudd til skogsvegbygging og til drift med taubane og hest, samt tilskudd til skogkultur og miljøtiltak.

Det kan settes vilkår for utbetaling av tilskudd til det enkelte tiltak. Vilårene må være i samsvar med tiltakenes formål. Tilskudd kan bare gis der det er foretatt en registrering av miljøkvaliteter i området. I områder der det ikke er foretatt ordinære miljøregistreringer, skal det stilles krav til gjennomføring av de føre-var-tiltak som er nedfelt i Norsk PEFC skogstandard.

Kommunene står fritt til å gjøre egne prioriteringer innenfor rammene av nasjonalt fastsatt forskrift.

I perioden 2024 til 2027 vil følgende hovedsatsinger for bruk av NMSK-midlene være å:

- Øke skogkulturaktiviteten
- Fremme produksjon av kvalitetsvirke og øke CO₂-binding i skog gjennom økt skogproduksjon
- Sørgje for at skogsbilvegnettet holder en nødvendig standard for god utnyttelse av skogressursene
- Ivareta og utvikle miljø- og kulturverdier

For å oppnå disse målsettingene vil følgende tiltak innen skogkultur og skogsveger prioriteres.

Tilskudd til skogkultur

Følgende skogkulturtiltak vil bli prioritert i perioden 2024 – 2027:

- Ungskogpleie
- Markberedning

Tilskudd til skogsveger

Skogsbilveger har vært satsingsområde i våre kommuner over flere år.

En rapport fra 2015 på fylkesnivå (Hedmark) viser at rundt 1/3 av skogsbilvegene holdt god standard, mens 1/3 hadde behov for vedlikehold. Resten av skogsbilvegnettet (1/3) burde bygges om.

I våre tre kommuner er det over 800 km med skogsbilveg og det vil fremover fortsatt være viktig å opprettholde en god standard på skogsbilvegene for å kunne utnytte skogressursene på en best mulig måte.

Følgende skogsvegtiltak vil bli prioritert i perioden 2024–2027:

1. Ny- og ombygging av bruer.
2. Ombygging av hovedveger* til vegklasse 2 eller 3.
3. Velteplasser/avkjøringer langs offentlig veg.
4. Punktutbedringer som hever vegklasse
5. Ombygging og nybygging av bilveger som ikke kommer inn under pkt. 2.
6. Vinterbilveger over myr og korte strekninger over/gjennom morenerygger.

Fellestiltak vil prioriteres.

Tilskudd til bygging av traktorveger, drift i bratt terreng og drift med hest prioriteres ikke i vårt område.

*Med hovedveger menes veger som har et stort dekningsområde. Det kan være en hovedveg alene eller en hovedveg som fanger opp flere sideveger.

Andre tiltak

I tillegg til NMSK-midlene gis det tilskudd til tettere planting, til skoggjødsling og tilskudd til miljøtiltak i skog gjennom nasjonale ordninger. Disse klima- og miljøordningene støtter direkte opp om hovedsatsningene i vår region.

Saksbehandling

Ved behandling av søknadene er kommune-tilhørighet ikke et tildelingskriterium. I denne sammenheng blir alle søknader fra de tre kommunene vurdert samlet ut fra formålet med tilskuddsordningen.

Søknadsfrist

Tilskudd til skogkultur har en løpende søknadsfrist fram til 1. desember.

Tilskudd til skogsbilveg har søknadsfrist 1. mars deretter løpende så lenge det er midler.

Søknaden

Søknad om tilskudd skogkultur og eventuelt bruk av skogfond til egenandel, skal sendes kommunen snarest mulig etter at arbeidet er utført.

Søknad kan sendes inn elektronisk via skogfondssystemet, med innlogging via ID-porten i Altinn. All nødvendig dokumentasjon på utført tiltak skal følge med.

Ved søknad om tilskudd til skogkultur, som ikke sendes inn elektronisk via skogfondssystemet skal skjema LDIR-909 Utbetaling fra skogfond og søknad om tilskudd til skogkultur fra Landbruksdirektoratet benyttes.

Det finnes eget søknadsskjema ved søknad om tilskudd til vegbygging - LDIR-902, Søknad om tilskudd til vegbygging.

De ulike søknadsskjemaene er tilgjengelig på Landbruksdirektoratets side.

Tilskuddssatser

Det kan gis et tilskudd på inntil 30 % og maksimalt 300 kr/daa i tilskudd til ungskogpleie og markberedning. Hvis det er for lite midler prioriteres ungskogpleie foran markberedning

Maks tilskudd pr. tiltak pr. eiendom settes til kr 75 000 fram til 1. desember. Er det igjen midler etter 1. desember fordeles dette på de skogeiere som har udekket tilskuddsgrunnlag.

For skogsvegtiltak kan det gis tilskudd på inntil 50 %. Minimum anleggskostnad er kr 40 000.

Arbeidsfrist

Skogkultur – ikke aktuelt.

Skogsveg – arbeidsfrist settes normalt til tre år med mulighet for forlengelse med inntil to år.

Utbetaling av innvilget tilskudd

Skogkultur: Tilskudd blir innvilget etter-skuddsvis etter at tiltaket er utført og det er sendt inn søknad gjennom skogfond-systemet.

Skogsbilveger: Av NMSK-forskriften framgår at innvilget tilskudd utbetales etter skriftlig anmodning fra tilskuddsmottaker og når prosjektet eller tiltaket har fått godkjent sluttregnskapet. Det kan likevel foretas utbetalinger på bakgrunn av godkjent dokumentasjon etter hvert som deler av prosjektet eller tiltaket utføres. Minst 10 % av tilskuddet holdes tilbake inntil arbeidet er fullført og sluttregnskapet er godkjent (NMSK-forskriftens § 10 – utbetaling). Ved utbetaling, skal skjemaet «Regnskapssammendrag for skogsveganlegg» benyttes.

Innvilget tilskudd blir godskrevet skogeiers skogfondskonto.

Vilkår

- Tiltaket skal være skogfaglig og miljømessig forsvarlig utført og følge PEFC skogstandard og bærekraftforskriften.
- Skogeieren har plikt til å oppgi relevante opplysninger om tiltaket og akseptere de kontrolltiltak som kommunen bestemmer.
- Tiltaket må være samfunnsøkonomisk lønnsomt.
- Om det under etterkontroll viser seg at tiltaket ikke er i tråd med gitte vilkår eller arealet blir omdisponert til annet formål enn skogproduksjon innen 10 år etterpå, kan tilskuddet kreves tilbakebetalt, helt eller delvis jf. § 13 i forskriften.

For ungskogpleie gjelder følgende vilkår:

- Tiltaket består av lauvrydding (fjerning av konkurrerende vegetasjon, normalt er dette lauvtrær) og/eller avstandsregulering (sette igjen de beste trærne, jevnest mulig fordelt på arealet).

- Tiltaket skal normalt utføres når fremtidig hovedtreslag er mellom 1-5 m høyt (iht. Standard for ungskogpleie i Innlandet). I prinsippet er det ikke nyttbart virke i uttaket.
- Ungskogpleie skal skje før gjennomsnittshøyden i bestanden er 8 meter. Kan dekkes med skogfond og er tilskuddsberettiget (iht. forskrift vedr. skogfond og NMSK).
- I kommende 4 –års periode gis det tilskudd til ungskogpleie med inntil 30 % av kostnaden og maksimalt 300 kr/daa i tilskudd. Dersom du ser at kostnadene vil bli høye, bør det avklares med kommunen i forkant hva som kan dekkes av skogfond og være grunnlag for tilskudd.
- Det forutsettes at utført ungskogpleie er et kvalitetsfremmende tiltak i etablert foryngelse og ikke et tiltak før planting/ suppleringsplanting.

For skogsveger gjelder følgende vilkår:

- Tiltaket skal gjennomføres i samsvar med «Normaler for landbruksveger med byggebeskrivelse» fastsatt av landbruksdepartementet.
- Vegen skal vedlikeholdes i den standard og vegklasse den er bygd i 25 år.
- Tiltaket skal slutføres i samsvar med byggeplan som er godkjent av kommunen før anleggsvirksomheten starter.

Tilskudd i beiteområder

Målsetting og prioritering

Tildeling av tilskudd styres gjennom Forskrift om tilskudd til tiltak i beiteområder, fastsatt av Landbruks- og matdepartementet 4. februar 2013.

Formålet med tilskuddet er å legge til rette for best mulig utnyttelse av beite i utmark, redusere tap av dyr på utmarksbeite og fremme fellestiltak i beiteområdene. I Hamar, Løten og Stange er det i underkant av 40 beitebrukere som slipper sau, storfe og geit på utmarksbeite. Hedmarken landbrukskontor anser det som viktig å holde beiting av utmarka i hevd.

Gjennom denne ordningen gis tilskudd til faste installasjoner og annet utstyr knyttet til beitebruk i utmark, samt tidsavgrensede planleggings- og tilretteleggingstiltak. Ulike faste og mobile investeringstiltak kan bl.a. være sperregjerde, ferister, sanke- og skilleanlegg, elektronisk overvåkingsutstyr og elektroniske gjerder. Planleggings- og tilretteleggingstiltak kan være prosjekter som retter seg mot organisering og tilrettelegging av utmarksbeitene for god og effektiv beitebruk.

De regionale forholdene tatt i betraktning med et årlig rovdyrtrykk, hytteområder og trafikkerte veger gjennom beiteområdene, er elektronisk overvåkingsutstyr og gjerder (elektroniske og sperregjerder) tiltak som prioriteres.

Tilskudd gis til beitelag og andre former for organisert samarbeid der det drives næringsmessig beitedrift. Enkeltforetak som har rett til produksjonstilskudd, men der det av naturgitte eller driftsmessige forhold ikke ligger til rette for samarbeid, kan også gis tilskudd. Spesielt ved investeringer av elektronisk overvåkingsutstyr er det etter ønske fra beitelagene en god løsning at enkeltbrukere søker på dette selv. Behandling av søknader skal gjøres i samarbeid med beitelagenes styrer.

Saksbehandling

Ved behandling av søknadene er ikke kommunetilhørighet et tildelingskriterium. I denne sammenheng blir alle søknader fra de tre kommunene vurdert samlet ut fra formålet med ordningen.

Søknader fra enkeltbrukere vil bli behandlet i samråd med beitelagene.

Søknadsfrist

Ny søknadsfrist for ordningen tiltak i beiteområder for kommende fireårsperiode er 1.mars.

Søknaden

Søknaden sendes inn digitalt med innlogging via ID-porten i Altinn.

All nødvendig informasjon skal legges ved søknaden, dette kan være kostnadsoverslag, fotografier, kart med inntegning av område, underskrevet avtale med grunneier(e), uttalelser etc. Hva som er nødvendig informasjon, varierer fra søknad til søknad.

For beitelag og enkeltbrukere som er registrert i mva-registeret legges kostnadsoverslag uten mva. til grunn. For andre vil godkjent kostnadsoverslag være inkl. mva. Ikke mva. på egeninnsats.

Etter at søknaden er innkommet skal søker i løpet av tre uker ha et foreløpig svar om forventet saksbehandlingstid.

Prioritering

Tiltaket må være innenfor forskriften og dets rundskriv, samt naturmangfoldloven. Det gis hvert år føringer fra Landbruksdirektoratet ifm. tildeling av ramme som må følges. Der det foreligger relevante, godkjente planer, bør disse følges. Tiltak skal ikke være i konflikt med grunneier, naboer ol.

Det er påpekt fra direktoratet at elektronisk overvåking bør prioriteres. Sperregjerder mot hyttefelt, veier, bebyggelse ol. er ofte gode, konfliktreducerende tiltak. «No-fence» viser gode resultater og kan erstatte sperregjerder i enkeltområder.

Fellestiltak som berører flere beitebrukere over et større område prioriteres høyere.

Tilskuddssatser

I forskriften gis det generelt rom for å gi tilskudd inntil 50 % av godkjent kostnads-overslag ved investeringstiltak (Inntil 70 % ved innkjøp av elektronisk utstyr for inntil 50 % av dyretallet i beitelaget/besetningen) og inntil 70 % ved planleggings- og tilretteleggings-prosjekter.

Forventa tilskuddssatser:

Faste og mobile installasjoner	40 %
Elektroniske gjerder og overvåkningsutstyr	70 %

Hedmarken landbrukskontor tar forbehold om justeringer avhengig av størrelse på tildelte midler og antall søknader. Videre vil det gjøres innbyrdes prioriteringer innenfor de ulike grupperingene. Det kan derfor gis ulik tilskuddssats for tiltak innen samme tema.

Arbeidsfrist

Arbeidsfristen kan settes til tre år etter tilskudd er innvilget. Arbeidsfristen kan settes kortere

ved mindre/kortvarige prosjekter. Det vil være mulig å søke om utsettelse på arbeidsfristen i ytterligere to år. Dersom tiltaket ikke er gjennomført innen fem år, vil tilskuddet inndras.

Utbetaling av innvilget tilskudd

Innvilget tilskudd utbetales etter skriftlig anmodning fra tilskuddsmottaker og når prosjektet eller tiltaket har fått godkjent sluttregnskapet. Forskuddsutbetaling kan skje med inntil 75 % av tilskuddsbeløpet på grunnlag av godkjent dokumentasjon for påløpte kostnader.

Vilkår

- Det kan ikke gis tilskudd til investerings-tiltak og/eller planleggings- og tilrette-leggingsprosjekter i beiteområder som er leid på en periode mindre enn 10 år.
- Tilskudd kan avslås dersom arbeidet med investeringstiltaket er påbegynt før søknaden er behandlet.
- Det kan ikke gis nytt tilskudd til samme type investeringstiltak før etter 20 år for hytter og 15 år for faste installasjoner. Dette gjelder ikke for tilskudd til elektronisk overvåkningsutstyr.

Vedlegg 1 – Lenker

Tiltaksplan for jordbruket i Innlandet 2022-2024:

<https://www.statsforvalteren.no/siteassets/fm-innlandet/07-landbruk-og-mat/tiltaksplan-for-jordbruket-i-innlandet---endelig-versjon-16.05.2022.pdf>

Informasjon om SMIL:

<https://www.landbruksdirektoratet.no/nb/forvaltning/alle-veisere-for-jordbruk/spesielle-miljotiltak-i-jordbruket-smil>

Søknadsskjema SMIL:

<https://www.landbruksdirektoratet.no/nb/jordbruk/ordninger-for-jordbruk/tilskudd-til-spesielle-miljotiltak-i-jordbruket-smil>

Tiltaksplan skogsektoren Innlandet 2022-2025

<https://www.statsforvalteren.no/siteassets/fm-innlandet/07-landbruk-og-mat/skogbruk/strategier/tiltaksplan-for-skogsektoren-i-innlandet-2021-2025-endeligsignert.pdf>

Ordninger skogbruk:

<https://www.landbruksdirektoratet.no/nb/skogbruk/ordninger-for-skogbruk>

Regelverk tilskudd til tettere planting:

<https://www.landbruksdirektoratet.no/no/eiendom-og-skog/skog-og-klima/tettere-planting>

Regelverk tilskudd til gjødsling i skog:

<https://www.landbruksdirektoratet.no/no/eiendom-og-skog/skog-og-klima/gjodsling-som-klimatiltak>

Regelverk tilskudd til miljøtiltak i skog:

<https://www.landbruksdirektoratet.no/no/eiendom-og-skog/om-skogbruk/tilskudd#miljoetiltak-for-aa-ivareta-og-videreutvikle-miljoeverdier>

Informasjon om tilskudd til tiltak i beiteområder:

<https://www.landbruksdirektoratet.no/nb/forvaltning/alle-veisere-for-jordbruk/tiltak-i-beiteomrader>

Søknadsskjema tilskudd til tiltak i beiteområder:

<https://www.landbruksdirektoratet.no/nb/jordbruk/ordninger-for-jordbruk/tilskudd-til-tiltak-i-beiteomrader>